

Arkivsaksnr. 24/1241

<u>Sak</u>	<u>Utvalg</u>	<u>Dato</u>
002/24	Sametingsrådet – plenumsaker	23.01.2024-25.01.2024
007/24	Sametingets plenum	05.03.2024-08.03.2024
001/24	Oppvekst-, omsorg- og utdanningskomiteen	20.02.2024-23.02.2024

Sannhet og forsoning - Pilar 1: Kunnskap og formidling

Saksfremlegg

Dette er Sametingets første behandling av Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport (heretter rapporten). Sannhets- og forsoningskommisjonen (heretter kalt kommisjonen) har valgt å presentere tiltak under ulike pilarer. Pilar 1 omfatter kommisjonen sine foreslåtte tiltak til kunnskapsformidling. Tiltakene er nummerert i henhold til hvilken pilar i rapporten de er foreslått i.

Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport omtaler kunnskap i det norske majoritetssamfunnet om samer, kvener/norskfinner og skogfinner og om fornorskningshistorien som mangelfull. Historisk kartlegging – fra fornorskingspolitikk til kulturelt mangfold, kapittel 6 til 10, skisserer de holdningene som ligger til grunn for fornorskingspolitikken. Rapporten er tydelig på at fornorskingspolitikken fortsetter å ha negative konsekvenser for de samiske samfunnene.

Kommisjonen har i kapittel 24 redegjort for holdningene til samer, kvener, norskfinner og skogfinner. Kommisjonen redegjør for kunnskapsgrunnlaget blant befolkningen, holdningen blant befolkningen til gruppene og hvordan de oppfatter gruppenes rettigheter. Kommisjonen viser til konsekvensene av hatprat/hets og

diskriminering og hvordan mengdene av hets/hatprat og netthets skjer i et så stort omfang at det er et mengdeproblem for hele samfunnet, men spesielt for det samiske samfunnet. Kommisjonen konkluderer at mengden kan føre til ytringstrøtthet og at samer kvier seg for å delta i offentligheten

Av de innsamlede, personlige historiene er mobbing på grunnlag av etnisitet et tema som har blitt dokumentert. I de personlige historiene er diskriminering det temaet som er tatt opp flest ganger utenom temaet språk. Totalt 255 personer har fortalt kommisjonen om diskriminering i forskjellige former og i forskjellige sosiale sammenhenger.

Flere beretninger forteller om hvordan henvendelser fra samiske personer og bygder blir nedprioritert i den kommunale forvaltningen. I tillegg til beretninger om møtet med offentlig forvaltning, som oppleves som lite konstruktive, så viser blant annet kommisjonen til svekket tillit til myndighetene som en konsekvens av manglende kunnskap og fordommer.

Kommisjonen trekker frem at opplevelsen av å være same i møte med norske myndigheter har påført skam, mindreverdighetsfølelse og gitt liten tro på egen verdi, som samlet sett har svekket den sosiale og politiske tilliten mellom aktører på ulike nivå.

Samlet sett konkluderer kommisjonen at en «bred og god kunnskap i befolkningen og i offentlig forvaltning om kvener/norskfinner, skogfinner og samer er vesentlig for fravær av hat, hets og diskriminering, sikring av gruppens rettigheter og etablering av gjensidig tillit s.625)»

Denne saken vil ta for seg forslag til tiltak i pilar 1, og sette søkelys på kunnskap og formidling rettet mot det norske majoritetssamfunnet. Likevel er tema og tiltak som omhandler tillit, implementeringsgap, kunnskap og samehets også beskrevet i flere av pilarsakene tilknyttet Sametingets behandling av kommisjonsrapporten.

Kommisjonens vurdering av tiltak innen pilar 1:

Kommisjonen slår fast at befolkningens generelle kunnskap om skogfinner, samer og kvener er mangelfull, og at det er behov for økt kunnskap og større forståelse for hvordan historiske traumer som konsekvenser av fornorskningspolitikken har hatt, og fortsatt har, for den kvenske, skogfinske og samiske befolkningen.

Kommisjonen mener at kunnskap er en forutsetning for erkjennelsen av at fornorskningpolitikk og urett har funnet sted, og hvilke konsekvenser og betydning det har hatt helt inn i vår tid. Kommisjonen foreslår en bred satsning på formidling av kunnskap om samer, kvener/norskfinner og skogfinner, og videre en satsing på formidling av kunnskap om fornorskningpolitikk og urett og om hvilke konsekvenser fornorskningspolitikken har hatt for samfunnet og individet. Dette innebærer et kunnskapsløft innenfor både offentlig sektor og sivilsamfunnet, hvor sentrale myndigheter må sette klare, overordnede målsetning for hvordan offentlige myndigheter skal bidra for å styrke kunnskapen om samiske, kvenske/norskfinske og skogfinske forhold.

Kommisjonen skriver videre at økt kunnskap om samer, kvener/norskfinner og skogfinner kan redusere diskriminering og hets, vil bidra til å redusere stereotyper, fordommer og negative holdninger, og føre til mindre usynliggjøring. Det vil også legge til rette for at gruppene selv gjenoppdager sin bakgrunn.

Kommisjonen legger til grunn at gruppene selv må få bedre mulighet til å ta del i kunnskapsutvikling og formidling av egen historie og kultur.

Som forslag til tiltak har kommisjonen foreslått tre ulike tiltak under pilar 1: Kunnskap og formidling i rapporten. De tre tiltakene er som følger:

Tiltak 1.1:

Kommisjonen foreslår et nasjonalt kompetansesenter om fornorskningpolitikk og urett, med ansvar for forskning, dokumentasjon, formidling og forsoningsarbeid.

Tiltak 1.2:

Kommisjonen foreslår at kunnskapsformidling om fornorskningspolitikken og dens konsekvenser styrkes i undervisningen i grunnskole, i videregående skole og ved høyskoler og universiteter.

Tiltak 1.3:

Kommisjonen oppfordrer myndighetene og relevante institusjoner til å følge med på prosesser og å utvikle tiltak i lys av funn som også de øvrige kommisjonene i Norden kommer frem til i årene som kommer.

Vurdering

Overordnet vurdering:

Sametingsrådet vurderer beskrivelsen av den manglende kunnskapen og hets/hatytringer gjeldende den samiske befolkningen som god i kommisjonsrapporten. Sametinget har i likestillingsmeldingen Sábmme jállu definert hatytringer som et innsatsområde, som videre er fulgt opp med en egen handlingsplan mot samehets. Samlet sett vurderer både kommisjonen og Sametingets likestillingsmelding at tiltak som øker kunnskap om samer som en sentral del av det å motvirke samehets, bygge tillit og sikre et godt tjenestetilbud for den samiske befolkningen.

Sametingsrådet vurderer kommisjonens konklusjon om at det må skapes større forståelse for hvordan historiske traumer fornorskningspolitikken har hatt, og fortsatt har, som avgjørende. Særlig viktig er forståelsen av hvilke konsekvenser fornorskningspolitikken har hatt og fortsatt har for kunnskap om helse, levekår og identitet for den kvenske, skogfinske og samiske befolkningen. I Sametingets overordnede vurdering av kommisjonsrapporten beskrives det at majoritetens kunnskapsmangel må møtes med et kunnskapsløft for å muliggjøre forsoning ved at rapportens innhold må bli allmenn kjent.

Sametingsrådet vil understreke at kunnskap om samer skal være en del av alle sektorområder i vårt samfunn. Kunnskap om samer er derfor ikke en liten del av et enkelt fag i skolen og i universitetene, men en sentral, gjennomgripende og gjennomgående del av vårt samfunn og alle samfunnsområder i Norge. Sametingsrådet viser til at dagens skoleelever er fremtidens beslutningstakere. Dermed er det vesentlig at de innehar og viser kompetanse om samiske språk, kultur og samfunnsliv og om fornorskningen og dets konsekvenser.

Kommisjonen beskriver egne forslag til tiltak som brede hovedsatsinger. Sametingsrådet setter tiltakene som beskrevet i pilar 1 i sammenheng og med relevans til tiltakene beskrevet i de øvrige pilarene, blant annet pilar 5 som beskriver tiltak rettet mot implementeringsgapet. Videre er tiltakene i pilar 1 relevant for kommisjonens påpekninger om at ulike samfunnsaktører har et selvstendig ansvar for å ta et oppgjør med egen historie og praksis av fornorskningspolitikken.

Sametingsrådet vil understreke at det ikke bare er behov for kunnskapsformidling om fornorskningspolitikken og dens konsekvenser, men også om samiske språk, kultur og samfunnsliv i sin helhet, slik kommisjonen understreker under pilar 1.

Kommisjonens rapport som omhandler holdninger mot samer og manglende kunnskap om samer baserer seg i stor grad på eksisterende forskning og rapporter, samt de personlige fortellingene innsamlet i kommisjonsarbeidet. Sett i lys av tiltak om kunnskapsformidling i opplæring og utdanningssektoren har ikke kommisjonen gransket eller utført case-studier hvorvidt og i hvilken grad samisk innhold implementeres og realiseres hos utdanningsinstitusjoner i Norge i dag.

I plenumsak «Pilar 2: Språk og opplæring» er synlighet av samisk språk i offentligheten omtalt og vurdert. Sametingsrådet vurderer at økt synlighet av samiske språk i offentlige rom til være et godt tiltak til bevisstgjøring og læring blant befolkningen generelt.

Sametingsrådet viser til at nasjonalstatene Norge, Sverige og Finland har tre adskilte og separate sannhets- og

forsoningsprosesser. Det er derfor behov for å se kommisjonene i sammenheng og følge dem opp i et grenseoverskridende perspektiv ettersom nasjonalstatenes grensedragning har hatt negative følger for det samiske samfunnet historisk og i nåtid. Sametinget har i sak 010/22 *Grensenedbygging i Sápmi* behandlet grensehindre. Sametingsrådet støtter kommisjonens forslag om å følge med på prosesser og å utvikle tiltak i lys av funn som også de øvrige kommisjonene i Norden kommer frem til i årene som kommer.

Høringsuttalelser:

Sametingets høring av Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport støtter og viser et tydelig behov for økt kunnskap om samer i befolkningen og hos ulike institusjoner og forvaltning. Flere høringsinstanser, blant annet Davvi álbmogiid guovddáš/Senter for nordlige folk, Nasjonalt samisk kompetansesenter (NASAK) og Redd Barna, peker på at kompetansemål i skole og høyere utdanning må være obligatoriske blant annet i lærerutdanning samt helsefaglige utdanninger. Nord-Troms videregående skole og nettverket for samiskopplæring NetSam, peker på at læremidler må oppdateres. Flere instanser påpeker at urfolks perspektiver og tradisjonell kunnskap burde ligge til grunn og inkluderes i kunnskapshevingen. Sámi Psykolagasearvi og Forfatterforeningen Mun Dajan svarer at kunstnere, forfattere og museer er aktører som kan bidra i formidling av kunnskap.

Sametingsrådets vurdering av de konkrete tiltakene:

Tiltak 1.1

Kommisjonen forslår et nasjonalt kompetansesenter om fornorskningsspolitikk og urett, med ansvar for forskning, dokumentasjon, formidling og forsoningsarbeid.

Det første tiltaket om et nasjonalt kompetansesenter om fornorskningsspolitikk og urett er beskrevet og vurdert nærmere i plenumssaken «*Sannhet- og forsoningskommisjonens rapport - Sametingets overordnede vurderinger*».

Tiltak 1.2

Kommisjonen foreslår at kunnskapsformidling om fornorskningsspolitikken og dens konsekvenser styrkes i undervisningen i grunnskole, i videregående skole og ved høyskoler og universiteter.

Det andre tiltaket omhandler styrking i kunnskapsformidling om fornorskningsspolitikken og dens konsekvenser i undervisning fra grunnskolenivå, til videregående skole, høyskoler og universitetsnivå. Kommisjonen vurderer videre at tiltaket skal omhandle kunnskap om samer, kvener og skogfinner og gruppenes mulighet til å ta del i kunnskapsutviklingen.

Sametingsrådet er enig i behovet for å formidle kunnskap om fornorskningen og samiske forhold i alle deler av skolegangen, og ønsker å fremheve at lokale samiske forhold og lokal fornorskningshistorie bør ha en sentral plass i denne undervisningen. Tromsø kommune har nylig utviklet en lokal digital kompetansepakke for samiske tema, noe som kan være en god inspirasjon for andre kommuner.

Sametingsrådet vurderer samisk innhold i opplæring og høyere utdanning som en grunnstein for å øke kunnskapen om samer og for å nå målene beskrevet av kommisjonen. Meld. St. 13 (2022–2023) presiserer også behovet for å øke kompetanse om samisk språk og kultur i norske barnehager generelt. Det er de siste årene gjennomført fornying av Læreplanverket Kunnskapsløftet 2020 Samisk (LK20S), Læreplanverket Kunnskapsløftet 2020 (LK20), samt revisjoner av retningslinjene og rammeplanen av helse- og sosialfaglige utdanninger og en pågående revisjon av rammeplanene for lærerutdanningene.

Evalueringen av implementering av rammeplan for barnehager (Norce, 2020) viser at samiske rettigheter er styrket, men at det er varierende praksis. En sentral utfordring er at ansatte i barnehager selv oppgir at de har lite kompetanse om samisk språk og kultur. Blant annet arrangerer norske barnehager gjerne en samisk uke uten at

samisk kultur er et gjennomgripende perspektiv. Det etterlyses kvalitetssikret opplegg for å inkludere samisk språk og kultur mer helhetlig enn det de har kompetanse til i dag.

Andre profesjonsutdanninger har liten eller ingen samisk innhold. Rammeplanen for bachelor – politiutdanning har ikke samisk innhold, mens andre utdanningsprogrammets innhold fastsettes av utdanningsinstitusjonene selv etter krav fra NOKUT. I lys av varierende grad av samisk innhold i utdanningsprogrammer er det et stort potensial for å innhente mer kunnskap om, og styrke det samiske innholdet. Dette ansvaret tilligger Kunnskapsdepartementet og de ulike universitetene og høyskolene. Sametingsrådet mener videre at kommisjonens påpekning av ulike samfunnsaktørers selvstendige ansvar for å ta et oppgjør med egen historie og praksis av for forskningspolitikken burde inkludere en gjennomgang blant universiteter og høyskoler av samisk innhold i undervisning.

I etterkant av fagfornyelsen og innføringen av Kunnskapsløftet 2020 Samisk (LK20S) og Læreplanverket Kunnskapsløftet 2020 (LK20) er det igangsatt en evalueringsprosess som ikke er ferdigstilt. Evalueringen av implementering av Læreplanverket Kunnskapsløftet 2006 Samisk (LK06S) viser få endringer i opplæringen før og etter innføringen av Kunnskapsløftet Samisk. Skolene har fortsatt for dårlige rammer til å gjennomføre en likeverdig opplæring for de samiske elevene, særlig utenfor det samiske språkområdet. Sametingsrådet mener at evalueringen av implementeringen av LK20s og LK20 må følges opp.

De ulike revisjonene av rammeplanene og læreplanverkene er fulgt opp og utvikling av støttemateriell, læremidler, bøker og faglitteratur. Sametinget står for utviklingen av samiskspråklige læremidler og har valgt å prioritere læremidler etter LK20s, mens Utdanningsdirektoratet forvalter utviklingen av blant annet læremidler for små og smale fag etter LK20. Sametinget ser en økning av utgivelse av faglitteratur og forskning om samiske tema gjort av fagmiljø hos universitet og høyskoler. Samtidig viser forskning at omtale av samisk språk, kultur og historie er mangelfull og formidler stereotypier i læremidler utviklet for grunnskolen. Sametingsrådet ser et behov for å styrke satsingen på støttemateriell, læremateriell, bøker og faglitteratur om samiske tema.

Flere av høringsinstansene peker på at samisk innhold i høyere utdanninger og etter- og videreutdanninger burde være obligatorisk. Sametingsrådet mener det er et potensiale å gjøre en større og samlet gjennomgang av samisk innhold av samisk innhold i høyere utdanninger.

Sametingsrådet vurderer at det er et potensiale for Sametinget å styrke sitt arbeid med støttemateriell og veiledning av samisk innhold i samisk læreplanverk og i barnehagens rammeplan. I overordnet del av læreplanen, under identitet og kulturelt mangfold, står det at den samiske kulturarven er en del av kulturarven i Norge. Sametinget har myndighet til å fastsette samisk innhold i de nasjonale læreplanene, og i den forbindelse har Sametinget i samarbeid med Utdanningsdirektoratet utarbeidet støttemateriell for fire fag i den nasjonale læreplanen; kristendom, livssyn og etikk, naturfag, samfunnsfag og mat og helse. Dette arbeidet er viktig for å synliggjøre samisk innhold i implisitte forventninger og kompetansemål i læreplanverkene og rammeplanen. Sametingsrådet viser til plenumssak «Pilar 2 – språk og opplæring» der det foreslås opprettelse av et samisk utdanningsråd underlagt Sametinget for å kunne realisere dette. Sametinget mener også at Kunnskapsdepartementet har mulighet til å styrke støttemateriell og veiledning etter LK20 og barnehagens rammeplan.

Sáme allaskávlá viser i sin høring til deres mål om å etablere Ofelasguovdásj. Ofelasguovdásj skal være et kompetansesenter som bistår andre utdanningsinstitusjoner i å realisere samisk innhold i deres utdanninger. Sáme allaskávlá knytter dette til deres veiviserprogram hvor unge formidler kunnskap om samisk språk, kultur og historie. Gjennom veiviserprogrammet har Sáme Allaskávlá fått økte forespørsler om besøk og undervisning – også fra høyere utdanningsinstitusjoner. Følgegruppe for barnehagelærerutdanning (2017) foreslo å etablere et kompetansesenter for å bistå lærerutdanninger for å sikre samisk innhold i utdanningene. Sametingsrådet konstaterer et særlig behov for støtte til implementering av samisk innhold hos utdanningsinstitusjoner. Sametinget har i Sametingets handlingsplan mot samehetsstøttet målet om opprettelsen av et kompetansesenter ved Sáme allaskávlá og sametingsrådet ser fortsatt behov for et slikt senter i tillegg til kommisjonens forslag om et nasjonalt kompetansesenter om for forskningspolitikk og rett. Ved etablering av Ofelasguovdás vil man ivareta at der er samiske kompetansemiljø som står for formidling av kunnskap.

Sametingsrådet vurderer at det er behov for å styrke etter- og videreutdanning som omhandler kommisjonens funn. Blant annet VID vitenskapelig høyskole og Nord universitet har tilbudt etter- og videreutdanning med Fornorskningspolitikken har satt dype strukturelle spor i det norske samfunnet, og det er fortsatt mekanismer i dag som viderefører fornorskningen selv om den offisielle politikken er tilbakelagt. Rapporten viser blant annet hvilke konsekvenser fornorskningspolitikken har medført når det gjelder kunnskap om den samiske befolkningen i den øvrige befolkningen. I del 2 av rapporten, *Historisk kartlegging – fra fornorskningspolitik til kulturelt mangfold*, kapittel 6 til 10, skisseres de holdningene som ligger til grunn for fornorskningspolitikken. Rapporten er tydelig på at fornorskningspolitikken fortsetter å ha negative konsekvenser for de samiske samfunn. Sametingsrådet mener at det er en svakhet ved rapporten at kommisjonen ikke går grundigere inn i disse strukturene og hvordan de utarter seg i ulike samfunnssektorer.

Kommisjonen skriver at de kvenske, skogfinske og samiske samfunnene må få bedre muligheter til å ta del i kunnskapsutviklingen av egen historie og kultur. For Sametinget er det sentralt at samer skal danne og skape grunnlaget for kunnskap og formidlingen av den. Det impliserer blant annet at samiske institusjoner som blant annet Sáme allaskávlá og samiske museer, samiske kunstnere og forfattere skal ha en sentral plass i kunnskapsutvikling og ha en viktig rolle i formidlingen av kunnskapen – også ovenfor egen befolkning.

Internasjonalt senter for reindrift ICR peker i deres hørings svar på manglende forståelse og respekt for ulike kunnskapsperspektiver. For å kunne sikre dette mener sametingsrådet at samiske institusjoners og kunnskapsmiljøers mulighet til å bidra med kunnskap og formidling må styrkes, også økonomisk, og at et langsiktig tiltak er økt anerkjennelse av urfolks kunnskap og kunnskapssystemer. Flere hørings svar, blant annet Mearrasiida, peker på økt etterspørsel til samiske institusjoner om samarbeid og at deres kapasitet må styrkes.

RiddoDuottarMuseat skriver i sitt hørings svar til Sametinget: «Det har vært og er manglende kunnskap i majoritetsbefolkningen om assimileringspolitikken og konsekvensene som vi lever med i dag. Dette er helt klart virkninger og ringvirkninger som de samiske og kvenske samfunnene ikke har fått reparert, når det er ringvirkninger som heller ikke har blitt anerkjent som urett og nødvendig å reparere».

Det er også et stort forskningsbehov og dokumentasjonsbehov i det samiske samfunnet om samers egen kultur og historie, tradisjonell kunnskap, og immaterielle kulturarv. Her har de samiske museene en viktig rolle i dokumentering og formidling av kunnskap. Samisk høgskole skriver i sitt hørings svar at forskning historisk sett er gjort fra et utenfra perspektiv og at samer ofte er forsket på med et fremmed språk og fremmede tolkningsmetoder. Det er flere forhold ved samers egen kultur og historie som ikke kan formidles da det ikke er dokumentert eller forsket på. Sametingsrådet peker på at også samer har behov på mer kunnskap om sin egen kultur, historie og fornorskning, blant annet kultur og språkmangfold. Formidling av samisk språk, kultur og samfunnsliv retter seg derfor ikke bare mot storsamfunnet, men også mot den samiske befolkningen.

Saemien sijte peker i sitt høringsbrev på at de regionale forskningsfondene er fjernet i statsbudsjettet 2024 og at samiske institusjoner har mistet muligheten til å søke forskningsmidler. Det store forsknings- og dokumentasjonsbehovet i det samiske samfunnet trenger gode økonomiske rammevilkår og det bør sikres ordninger som møter dette.

Sametingsrådet forventer at behovet for menneskelige ressurser øker i sammenheng med levering av Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport og når foreslåtte tiltak iverksettes. Det er i den sammenheng viktig å utvise bevissthet om at det er en stor mangel på samiskspråklig kompetanse i de samiske samfunn innenfor alle sektorområder samtidig som at det er relativt få som har kompetanse om samiske forhold. Sametinget har eksempelvis av hensyn til ressurs situasjonen i Sápmi måttet prioritere hvilke samfunnsområder ulike virkemidler og tiltak skal rettes mot i flere ulike plenumsvedtak. Sametingsrådet vil også peke på at en samisk samfunnsutvikling fordrer at samisk kompetanse blir beholdt og styrket i samiske områder og i samiske institusjoner.

Tiltak 1.3:

Kommisjonen oppfordrer myndighetene og relevante institusjoner til å følge med på prosesser og å utvikle tiltak i lys av funn som også de øvrige kommisjonene i Norden kommer frem til i årene som kommer.

Sametingsrådet vurderer dette tiltaket som viktig og sentralt i oppfølgingen av kommisjonsrapporten. Kommisjonen har identifisert en kunnskapsmangel i befolkningen og hos ulike aktører. Sametingsrådet minner om at de ulike aktørene har et selvstendig ansvar for å møte egne kunnskapsbehov og iverksette kompetansehevende tiltak. Det grenseoverskridende perspektivet er også svært viktig, for å sikre at de nordiske kommisjonenes tiltak blir fulgt opp også på norsk side av grensen. I et langsiktig forsoningsarbeid er det grenseoverskridende perspektivet og gjenoppretting av skader som følge av gresedragninger mellom nasjonalstater viktig.

Sametingsrådets innstilling

Sametinget støtter kommisjonen om at samlet sett vil økt kunnskap om samiske forhold og fornorskningspolitikken og dets konsekvenser, være en måte å reparere usynliggjøring og mindreverdighetsfølelse, og som kan utvide mulighetene for at flere gjenoppdager sin samiske bakgrunn. Økt kunnskap om samer og fornorskningspolitikken vil kunne redusere mengden av diskriminering og samehets, redusere stereotyper, fordommer og negative holdninger mot den samiske befolkningen. Sametinget støtter kommisjonens forslag til tiltak.

Kommisjonens forslag til tiltak:**Tiltak 1.1**

Kommisjonen foreslår et nasjonalt kompetansesenter om fornorskningspolitikk og urett, med ansvar for forskning, dokumentasjon, formidling og forsoningsarbeid.

Dette tiltaket er behandlet i plenumssak «Sannhet- og forsoningskommisjonens rapport - Sametingets overordnede vurderinger».

Tiltak 1.2

Kommisjonen foreslår at kunnskapsformidling om fornorskningspolitikken og dens konsekvenser styrkes i undervisningen i grunnskole, i videregående skole og ved høyskoler og universiteter.

Sametinget slutter seg til kommisjonens tiltak og beskrivelse. Sametinget foreslår egne tiltak i sammenheng med dette. Se tiltak 1.4.

Tiltak 1.3

Kommisjonen oppfordrer myndighetene og relevante institusjoner til å følge med på prosesser og å utvikle tiltak i lys av funn som også de øvrige kommisjonene i Norden kommer frem til i årene som kommer.

Sametinget slutter seg til kommisjonens forslag til tiltak.

Sametingets forslag til tiltak:

Tiltak 1.4

Gjennomgå samisk innhold, og styrke det samiske innholdet i høyere utdanninger. Dette ansvaret tilligger Kunnskapsdepartementet og de ulike universitetene og høyskolene.

Sametinget vurderer samisk innhold i opplæring og høyere utdanning som en grunnstein for å øke kunnskapen om samer og for å nå målene beskrevet av kommisjonen. Det er også et potensiale i å styrke lokalhistoriens plass i undervisningen.

Sametinget mener at det er et stort potensial for å innhente mer kunnskap om, og styrke det samiske innholdet i høyere utdanninger. Dette ansvaret tilligger Kunnskapsdepartementet og de ulike universitetene og høyskolene.

Sametinget mener at kommisjonens påpekning av ulike samfunnsaktørers selvstendige ansvar for å ta et oppgjør med egen historie og praksis av forskningspolitikken burde inkludere en gjennomgang blant universiteter og høyskoler av samisk innhold i undervisning.

Tiltak 1.5

Følge opp funn fra evaluering av implementering av LK20s.

Sametinget mener at evaluering av implementering av Kunnskapsløftet 2020 Samisk (LK20S) vil kunne ha stor påvirkning på det videre arbeidet med LK20S.

Sametinget mener det er viktig å følge opp evalueringen og styrke det videre arbeidet med LK20S.

Tiltak 1.6

Styrke satsingen på støttmateriell, læremateriell, bøker og faglitteratur om samiske tema, også med lokal historieformidling.

Sametinget ser utfordringer i mangelfull og stereotypisk omtale av samisk språk, kultur og historie i læremidler utviklet for grunnskolen.

Sametinget ser behovet for å styrke satsingen på støttmateriell, læremidler, bøker og faglitteratur om samisk temaer i skolen rett mot både ikke-samiske og samiske elever.

Tiltak 1.7

Etablere kompetansesenteret Ofelasguovdásj ved Sáme allaskávlå.

Sametinget mener at veiviserprogrammet etablert ved Sáme Allaskávlå har vært en viktig bidragsyter i å formidle kunnskap om samisk språk, kultur og historie.

Sametinget mener at Ofelasguovdásj vil ivareta det samiske kompetansemiljøet som står for formidling av kunnskap og følger anbefalinger fra Sáme allaskávlå om å etablere kompetansesenteret Ofelasguovdásj.

Tiltak 1.8

Styrke forskning og dokumentasjon av samiske språk, kultur og samfunn og etablere økonomiske ordninger til dette.

Sametinget ser at det er et stort behov for å styrke forskning og dokumentasjon i det samiske samfunnet om

samers egen kultur, historie, tradisjonell kunnskap og immaterielle kulturarv.

Sametinget viser til at også samer har behov for mer kunnskap om egen kultur, historie, og fornorskning. Formidling av samisk språk, kultur og samfunnsliv retter seg derfor ikke bare mot storsamfunnet, men også mot den samiske befolkningen.

Sametinget mener de økonomiske ordningene må styrkes å sikre forskning og dokumentasjon av samisk språk, kultur og samfunn.

Tiltak 1.9

Styrke samiske museers, institusjoners og kunnskapsmiljøers kunnskapsutvikling og formidling økonomisk.

Sametinget mener at de samiske museene har en sentral rolle i å dokumentere det samiske samfunnets egen kultur, historie, tradisjonelle kunnskap og immaterielle kulturarv.

Det er viktig for Sametinget at samer er premissleverandører for kunnskap om og formidling av kunnskap og kompetanse om samiske forhold. Det impliserer blant annet at samiske institusjoner som blant annet Sáme allaskávlå og samiske museer, samiske kunstnere og forfattere skal ha en sentral plass i kunnskapsutvikling og ha en viktig rolle i formidlingen av kunnskapen – også ovenfor egen befolkning.

Sametinget ser behovet for å styrke samiske institusjoners og kunnskapsmiljøers mulighet til å bidra med kunnskap og formidling.

Sametinget mener at en styrking av samiske institusjoners kunnskapsutvikling jf tiltak 1.9, vil være en god måte å styrke urfolks kunnskapssystemer. En konsekvens av fornorskningen er mindre kjennskap til og bruken av tradisjonell kunnskap i opplæring ved skoler. Det er viktig å legge til rette for økt bruk av urfolkskunnskap i flere sektorområder. Samerådets klimarapport *Klimaendringer i Sápmi- en oversikt og veien videre* (2023) viser til at urfolks kunnskap er sentrale for å kunne møte klimaendringene, dette gjelder også blant annet i arealforvaltning.

Sametingsrådet – plenumsaker - 002/24

SRP - vedtak:

Sametingsrådets innstilling

Sametinget støtter kommisjonen om at samlet sett vil økt kunnskap om samiske forhold og fornorskningspolitikken og dets konsekvenser, være en måte å reparere usynliggjøring og mindreverdighetsfølelse, og som kan utvide mulighetene for at flere gjenoppdager sin samiske bakgrunn. Økt kunnskap om samer og fornorskningspolitikken vil kunne redusere mengden av diskriminering og samehets, redusere stereotyper, fordommer og negative holdninger mot den samiske befolkningen. Sametinget støtter

kommisjonens forslag til tiltak.

Kommisjonens forslag til tiltak:

Tiltak 1.1

Kommisjonen forslår et nasjonalt kompetansesenter om fornorskningsspolitikk og urett, med ansvar for forskning, dokumentasjon, formidling og forsoningsarbeid.

Dette tiltaket er behandlet i plenumssak «Sannhet- og forsoningskommisjonens rapport - Sametingets overordnede vurderinger».

Tiltak 1.2

Kommisjonen foreslår at kunnskapsformidling om fornorskningsspolitikken og dens konsekvenser styrkes i undervisningen i grunnskole, i videregående skole og ved høyskoler og universiteter.

Sametinget slutter seg til kommisjonens tiltak og beskrivelse. Sametinget foreslår egne tiltak i sammenheng med dette. Se tiltak 1.4.

Tiltak 1.3

Kommisjonen oppfordrer myndighetene og relevante institusjoner til å følge med på prosesser og å utvikle tiltak i lys av funn som også de øvrige kommisjonene i Norden kommer frem til i årene som kommer.

Sametinget slutter seg til kommisjonens forslag til tiltak.

Sametingets forslag til tiltak:

Tiltak 1.4

Gjennomgå samisk innhold, og styrke det samiske innholdet i høyere utdanninger. Dette ansvaret tilligger Kunnskapsdepartementet og de ulike universitetene og høyskolene.

Sametinget vurderer samisk innhold i opplæring og høyere utdanning som en grunnstein for å øke kunnskapen om samer og for å nå målene beskrevet av kommisjonen. Det er også et potensiale i å styrke lokalhistoriens plass i undervisningen.

Sametinget mener at det er et stort potensial for å innhente mer kunnskap om, og styrke det samiske innholdet i høyere utdanninger. Dette ansvaret tilligger Kunnskapsdepartementet og de ulike universitetene og høyskolene.

Sametinget mener at kommisjonens påpekning av ulike samfunnsaktørers selvstendige ansvar for å ta et oppgjør med egen historie og praksis av fornorskningsspolitikken burde inkludere en gjennomgang blant universiteter og høyskoler av samisk innhold i undervisning.

Tiltak 1.5

Følge opp funn fra evaluering av implementering av LK20s.

Sametinget mener at evaluering av implementering av Kunnskapsløftet 2020 Samisk (LK20S) vil kunne ha stor påvirkning på det videre arbeidet med LK20S.

Sametinget mener det er viktig å følge opp evalueringen og styrke det videre arbeidet med LK20S.

Tiltak 1.6

Styrke satsingen på støttemateriell, læremateriell, bøker og faglitteratur om samiske tema, også med lokal historieformidling.

Sametinget ser utfordringer i mangelfull og stereotypisk omtale av samisk språk, kultur og historie i læremidler utviklet for grunnskolen.

Sametinget ser behovet for å styrke satsingen på støttemateriell, læremidler, bøker og faglitteratur om samisk temaer i skolen rett mot både ikke-samiske og samiske elever.

Tiltak 1.7

Etablere kompetansesenteret Ofelasguovdásj ved Sáme Allaskávllå.

Sametinget mener at veiviserprogrammet etablert ved Sáme Allaskávllå har vært en viktig bidragsyter i å formidle kunnskap om samisk språk, kultur og historie.

Sametinget mener at Ofelasguovdásj vil ivareta det samiske kompetansemiljøet som står for formidling av kunnskap og følger anbefalinger fra Sáme allaskávlå om å etablere kompetansesenteret Ofelasguovdásj.

Tiltak 1.8

Styrke forskning og dokumentasjon av samiske språk, kultur og samfunn og etablere økonomiske ordninger til dette. Sametinget ser at det er et stort behov for å styrke forskning og dokumentasjon i det samiske samfunnet om samers egen kultur, historie, tradisjonell kunnskap og immaterielle kulturarv.

Sametinget viser til at også samer har behov for mer kunnskap om egen kultur, historie, og for forskning. Formidling av samisk språk, kultur og samfunnsliv retter seg derfor ikke bare mot storsamfunnet, men også mot den samiske befolkningen.

Sametinget mener de økonomiske ordningene må styrkes å sikre forskning og dokumentasjon av samisk språk, kultur og samfunn.

Tiltak 1.9

Styrke samiske museers, institusjoners og kunnskapsmiljøers kunnskapsutvikling og formidling økonomisk. Sametinget mener at de samiske museene har en sentral rolle i å dokumentere det samiske samfunnets egen kultur, historie, tradisjonelle kunnskap og immaterielle kulturarv.

Det er viktig for Sametinget at samer er premissleverandører for kunnskap om og formidling av kunnskap og kompetanse om samiske forhold. Det impliserer blant annet at samiske institusjoner som blant annet Sáme allaskávlå og samiske museer, samiske kunstnere og forfattere skal ha en sentral plass i kunnskapsutvikling og ha en viktig rolle i formidlingen av kunnskapen – også ovenfor egen befolkning.

Sametinget ser behovet for å styrke samiske institusjoners og kunnskapsmiljøers mulighet til å bidra med kunnskap og formidling.

Sametinget mener at en styrking av samiske institusjoners kunnskapsutvikling jf tiltak 1.9, vil være en god måte å styrke urfolks kunnskapssystemer. En konsekvens av forforskningen er mindre kjennskap til og bruken av tradisjonell kunnskap i opplæring ved skoler. Det er viktig å legge til rette for økt bruk av urfolkskunnskap i flere sektorområder. Samerådets klimarapport *Klimaendringer i Sápmi- en oversikt og veien videre* (2023) viser til at urfolks kunnskap er sentrale for å kunne møte klimaendringene, dette gjelder også blant annet i arealforvaltning.

Oppvekst-, omsorg- og utdanningskomiteen - 001/24

OOUK - vedtak:

Innledning

Sametingets oppvekst-, omsorg- og utdanningskomité har behandlet sak 001/24 Sannhet og forsoning - Pilar 1: Kunnskap og formidling.

Forslag

Forslag 1

Forslag fremmet av Norske samers riksforbund (NSR) og Senterpartiet (SP) ved Aili Guttorm. Medlemmene fra NSR Pjera Heaika Muotka, Maren Benedicte Nystad Storslett, Vidar Andersen, Mathias Eilert Olsen og Jovna Vars Smuk, Senterpartiet ved Kirsten Inger Anti og Samefolkets parti ved Ann-Elise Finbog stiller seg bak.

Tiltak 1.10 Etablere et nasjonalt senter for same- og urfolksrett ved UiT Norges arktiske universitet

Sametinget ber om at det etableres et nasjonalt senter for same- og urfolksrett ved Det juridiske fakultet ved UiT Norges arktiske universitet, i tråd med de eksisterende planene til fakultets forskergruppe for same- og urfolksrett. Forskergruppen utgjør det ledende miljøet innen same- og urfolksrett i Norge, og en ytterligere satsning vil styrke forskningen og skape en bedre arena for akademisk same- og urfolksrettslig meningsutveksling, både i academia og med samfunnet for øvrig. En etablering av et nasjonalt senter vil sikre en mer samordnet forskning og målrettet formidling ut i samfunnet, noe som Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport dokumenterer et behov for.”

Nytt 1.11: Barnevennlig versjon av Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport

Sametinget ber om at det lages en barnevennlig versjon av rapporten. Rapporten består av 758 sider og det er behov for at det lages en versjon som er tilpasset med informasjon for barn. Dette kan for eksempel gjøres ved bruk av film.

Nytt 1.12: Forskningsprogram for historie/felles samisk historisk institutt

I dag skjer forskning i samisk historie på ulike forskningsinstitusjoner. Det er behov for å ruste opp samisk historie som fagområde, ikke minst utvikle historiefaget på tvers av statsgrenser og andre administrative hindre. En måte å imøtekomme dette behovet er å utvikle et permanent grenseoverskridende samisk forskningsprogram for historiefaget. Dette vil også innebære å opprette et felles grenseoverskridende samisk historisk institutt som koordinerer dette arbeidet.

Endringsforslag – tiltak 1.8

Under Tiltak 1.8, første setning etter samiske språk, tillegg: “historie,”, slik at setningen blir:

“Tiltak 1.8 Styrke forskning og dokumentasjon av samiske språk, historie, kultur og samfunn og etablere økonomiske ordninger til dette.”

På slutten av Tiltak 1.8, etter andre avsnitt, ny setning:

“Særlig viktig er det å legge til rette for forskning og dokumentasjon av aspekter ved det samiske samfunnet som ikke er så godt dokumentert, slik som for eksempel skoltksamisk historie.

Forslag 2

Forslag fremmet av Nordkalottfolket ved Kjetil Romsdal. Medlemmene fra Nordkalottfolket Knut Einar Kristiansen og May Kristin Knutsen stiller seg bak.

Erstatter rådets innstilling:

Sametinget støtter kommisjonen om at samlet sett vil økt kunnskap om samiske forhold og fornorskningspolitikken og dets konsekvenser, være en måte å reparere usynliggjøring og mindreverdighetsfølelse, og som kan utvide mulighetene for at flere gjenoppdager sin samiske bakgrunn. Økt kunnskap om samer og fornorskningspolitikken vil kunne redusere mengden av diskriminering og samehets, redusere stereotypier, fordommer og negative holdninger mot den samiske befolkningen. Sametinget støtter kommisjonens forslag til tiltak.

Kommisjonens forslag til tiltak:

Tiltak 1.1

Kommisjonen forslår et nasjonalt kompetansesenter om fornorskningspolitik og urett, med ansvar for forskning, dokumentasjon, formidling og forsoningsarbeid.

Dette tiltaket er behandlet i plenumssak «Sannhet- og forsoningskommisjonens rapport - Sametingets overordnede vurderinger».

Tiltak 1.2

Kommisjonen foreslår at kunnskapsformidling om fornorskningspolitikken og dens konsekvenser styrkes i undervisningen i grunnskole, i videregående skole og ved høyskoler og universiteter. Sametinget slutter seg til kommisjonens tiltak og beskrivelse.

Sametinget vil utdype dette tiltaket ved å foreslå satsninger på følgende områder:

Gjennomgå samisk innhold, og styrke det samiske innholdet i høyere utdanninger.

Dette ansvaret tilligger Kunnskapsdepartementet og de ulike universitetene og høyskolene. Sametinget vurderer samisk innhold i opplæring og høyere utdanning som en grunnstein for å øke kunnskapen om samer og for å nå målene beskrevet av kommisjonen. Det er også et potensiale i å styrke lokalhistoriens plass i undervisningen. Sametinget mener at det er et stort potensial for å innhente mer kunnskap om, og styrke det samiske innholdet i høyere utdanninger.

Dette ansvaret tilligger Kunnskapsdepartementet og de ulike universitetene og høyskolene.

Sametinget mener at kommisjonens påpekning av ulike samfunnsaktørers selvstendige ansvar for å ta et oppgjør med egen historie og praksis av fornorskningspolitikken burde inkludere en gjennomgang blant universiteter og høyskoler av samisk innhold i undervisning.

Følge opp funn fra evaluering av implementering av LK20s.

Sametinget mener at evaluering av implementering av Kunnskapsløftet 2020 Samisk (LK20S) vil kunne ha stor påvirkning på det videre arbeidet med LK20S. Sametinget mener det er viktig å følge opp evalueringen og styrke det videre arbeidet med LK20S.

Styrke satsingen på støttemateriell, læremateriell, bøker og faglitteratur om samiske tema, også med lokal historieformidling.

Sametinget ser utfordringer i mangelfull og stereotypisk omtale av samisk språk, kultur og historie i læremidler utviklet for grunnskolen.

Sametinget ser behovet for å styrke satsingen på støttemateriell, læremidler, bøker og faglitteratur om samisk temaer i skolen rett mot både ikke-samiske og samiske elever.

Etablere kompetansesenteret Ofelasquovdásj ved Sáme allaskávlå.

Sametinget mener at veiviserprogrammet etablert ved Sáme Allaskávlå har vært en viktig bidragsyter i å formidle kunnskap om samisk språk, kultur og historie.

Sametinget mener at Ofelasquovdásj vil ivareta det samiske kompetansemiljøet som står for formidling av kunnskap og følger anbefalinger fra Sáme allaskávlå om å etablere kompetansesenteret Ofelasquovdásj.

Styrke forskning og dokumentasjon av samiske språk, kultur og samfunn og etablere økonomiske ordninger til dette.

Sametinget ser at det er et stort behov for å styrke forskning og dokumentasjon i det samiske samfunnet om samers egen kultur, historie, tradisjonell kunnskap og immaterielle kulturarv.

Sametinget viser til at også samer har behov for mer kunnskap om egen kultur, historie, og fornorskning.

Formidling av samisk språk, kultur og samfunnsliv retter seg derfor ikke bare mot storsamfunnet, men også mot den samiske befolkningen.

Sametinget mener de økonomiske ordningene må styrkes å sikre forskning og dokumentasjon av samisk språk, kultur og samfunn.

Styrke samiske museers, institusjoners og kunnskapsmiljøers kunnskapsutvikling og formidling økonomisk.

Sametinget mener at de samiske museene har en sentral rolle i å dokumentere det samiske samfunnets egen kultur, historie, tradisjonelle kunnskap og immaterielle kulturarv.

Det er viktig for Sametinget at samer er premissleverandører for kunnskap om og formidling av kunnskap og kompetanse om samiske forhold. Det impliserer blant annet at samiske institusjoner som blant annet Sáme allaskávlá og samiske museer, samiske kunstnere og forfattere skal ha en sentral plass i kunnskapsutvikling og ha en viktig rolle i formidlingen av kunnskapen – også ovenfor egen befolkning.

Sametinget ser behovet for å styrke samiske institusjoners og kunnskapsmiljøers mulighet til å bidra med kunnskap og formidling.

Sametinget mener at en styrking av samiske institusjoners kunnskapsutvikling, vil være en god måte å styrke urfolks kunnskapssystemer. En konsekvens av fornorskningen er mindre kjennskap til og bruken av tradisjonell kunnskap i opplæring ved skoler. Det er viktig å legge til rette for økt bruk av urfolkskunnskap i flere sektorområder. Samerådets klimarapport Klimaendringer i Sápmi- en oversikt og veien videre (2023) viser til at urfolks kunnskap er sentrale for å kunne møte klimaendringene, dette gjelder også blant annet i arealforvaltning.

Tiltak 1.3

Kommisjonen oppfordrer myndighetene og relevante institusjoner til å følge med på prosesser og å utvikle tiltak i lys av funn som også de øvrige kommisjonene i Norden kommer frem til i årene som kommer.

Sametinget slutter seg til kommisjonens forslag til tiltak.

Forslag 3

Forslag fremmet av Arbeiderpartiet ved Ann-Britt Eira Sara. Medlemmet fra Arbeiderpartiet Tom Sottinen stiller seg bak.

Helhetlig forslag erstatter sametingsrådets innstilling:

Sametinget støtter kommisjonen om at samlet sett vil økt kunnskap om samiske forhold og fornorskningspolitikken og dets konsekvenser, være en måte å reparere usynliggjøring og mindreverdighetsfølelse, og som kan utvide mulighetene for at flere gjenoppdager sin samiske bakgrunn. Økt kunnskap om samer og fornorskningspolitikken vil kunne redusere mengden av diskriminering og samehets, redusere stereotyper, fordommer og negative holdninger mot den samiske befolkningen.

Sametinget støtter kommisjonens vurderinger og forslag til tiltak. Sametinget påpeker at rapporten ikke representerer et fullstendig bilde av historien, og heller ikke inneholder en uttømmende liste over tiltak som kan eller vil bli nødvendig for reparasjoner og forsoning.

Komiteens tilrådning

Komiteen hadde ingen flere merknader eller forslag og råder Sametinget til å vedta følgende: Sametinget støtter for øvrig Sametingsrådets forslag til innstilling.

Sametingets plenum _007/24

Merknad 1 - NSR, representant Mathias Eilert Olsen

Det samiske samfunnet har hatt mange begravelsestradisjoner og tradisjoner tilknyttet livets slutt som ikke nødvendigvis er integrert i hvordan helsevesenet håndterer døden. Eksempelvis kan det være ønske om å dø hjemme, å kunne ta med seg sine kjære hjem og stelle dem etter døden og muligheten til å kunne bære med seg samiske identitetsmarkører til sitt siste hvilested. I den samiske virkelighetsforståelsen er de døde fortsatt mennesker man skal ta vare på og å utøve omsorg over dem kan ansees som høyst nødvendig. Dersom disse skikkene ikke blir fulgt kan det forlate familien med en større sorg enn det som er nødvendig. Flere kan oppleve at i møtet med helsevesenet blir deres ønsker overkjørt av normene som eksisterer i helsevesenet og man kan føle seg maktesløs i møtet med storsamfunnets skikker knyttet til døden.

Sametinget ber om at kunnskap om samiske tradisjoner tilknyttet livets slutt videreformidles til helsevesenet slik at samisk kultur også kan bli praktisert ved døden. Dessuten må også lovgivninger knyttet til begravelser, for eksempel hvor man kan begraves og hva man kan begraves med, tilpasses slik at man kan bære sin kulturelle

identitet også i døden.

Støtte til merknad

Ávjuvári flyttsameliste støtter merknad 1.

Forslag 4 - Representant Arthur Tørfoss, FrP

Rapporten Sannhet- og forsoning – grunnlag for et oppgjør med fornorskningspolitikk og urett mot samer, kvener/norskfinner og skogfinner gir en grundig gjennomgang av fornorskningshistorien.

Rapporten gir et solid grunnlag for at norske myndigheter og andre kan ta et oppgjør med fornorskningspolitikken.

Rapporten tas for øvrig til orientering.

Forslag 5 - Representant Vidar Andersen NSR, GB, JSL

Tilleggstiltak under «Sametingets forslag til tiltak»:

Utvikling av besøks- og formidlingstilbud på Sametinget

I lys av betydningen av å formidle samisk historie og demokrati fra et samisk perspektiv, foreslås det at Sametinget settes i stand til å utvikle sitt eget "Besøks- og formidlingstilbud" i tråd med modellen som benyttes av Stortinget. Dette tiltaket har til hensikt å styrke formidlingen av samisk politisk historie og demokratiske verdier. Det er av avgjørende betydning at Sametinget tar en aktiv rolle i å formidle samisk politisk historie og demokrati, blant annet ved å belyse hvordan samepolitiske kamper og seire har påvirket demokratiets utvikling både nasjonalt og internasjonalt. Tilbudet skal være spesielt rettet mot skoler og voksenopplæring.

Saken påbegynt 06.03.24.kl. 17.15.

Votering

Av 39 representanter var 35 til stede. Voteringen ble gjennomført i følgende rekkefølge:

- Forslag 4 ble forkastet med 34 mot 1 stemmer
- Forslag 3 ble forkastet med 28 mot 7 stemmer
- Forslag 2 ble forkastet med 27 mot 8 stemmer
- Forslag 5 ble vedtatt med 18 mot 17 stemmer
- Forslag 1 ble vedtatt med 19 mot 16 stemmer
- Oppvekst-, omsorg- og utdanningskomiteens tilrådning ble vedtatt med 19 mot 16 stemmer

Protokolltilførsler

Det ble ikke fremmet noen protokolltilførsler i saken.

Taleliste og replikkordskifte

	Innlegg	Replikk
1	Knut Einar Kristiansen, saksordfører	Maren Benedicte Nystad Storslett
2	Vidar Andersen	
3	Arthur Johan Tørfoss	Beaska Niillas
4	Jovna Vars Smuk	
5	Beaska Niillas	
6	Ann-Britt Eira Sara	Maren Benedicte Nystad Storslett
	Ann-Britt Eira Sara	
7	Piera Heaika Muotka	
8	Tor Gunnar Nystad	
9	Elisabeth Erke	
10	Mikkel Eskil Mikkelsen	
11	Eirik Larsen	
12	Beaska Niillas	Ann-Britt Eira Sara
	Beaska Niillas	
13	John Mathis Utsi	
14	Runar Myrnes Balto	
15	Maren Benedicte Nystad Storslett	
16	Knut Einar Kristiansen, saksordfører	

SP - vedtak:

Sametinget støtter kommisjonen om at samlet sett vil økt kunnskap om samiske forhold og fornorskningspolitikken og dets konsekvenser, være en måte å reparere usynliggjøring og mindreverdighetsfølelse, og som kan utvide mulighetene for at flere gjenoppdager sin samiske bakgrunn. Økt kunnskap om samer og fornorskningspolitikken vil kunne redusere mengden av diskriminering og samehets, redusere stereotyper, fordommer og negative holdninger mot den samiske befolkningen. Sametinget støtter kommisjonens forslag til tiltak.

Kommisjonens forslag til tiltak:

Tiltak 1.1

Kommisjonen forslår et nasjonalt kompetansesenter om fornorskningspolitikk og urett, med ansvar for forskning, dokumentasjon, formidling og forsoningsarbeid.

Dette tiltaket er behandlet i plenumssak «Sannhet- og forsoningskommisjonens rapport - Sametingets overordnede vurderinger».

Tiltak 1.2

Kommisjonen foreslår at kunnskapsformidling om fornorskningspolitikken og dens konsekvenser styrkes i undervisningen i grunnskole, i videregående skole og ved høyskoler og universiteter.

Sametinget slutter seg til kommisjonens tiltak og beskrivelse. Sametinget foreslår egne tiltak i sammenheng med dette. Se tiltak 1.4.

Tiltak 1.3

Kommisjonen oppfordrer myndighetene og relevante institusjoner til å følge med på prosesser og å utvikle tiltak i lys av funn som også de øvrige kommisjonene i Norden kommer frem til i årene som kommer.

Sametinget slutter seg til kommisjonens forslag til tiltak.

Sametingets forslag til tiltak:

Tiltak 1.4

Gjennomgå samisk innhold, og styrke det samiske innholdet i høyere utdanninger. Dette ansvaret tilligger Kunnskapsdepartementet og de ulike universitetene og høyskolene.

Sametinget vurderer samisk innhold i opplæring og høyere utdanning som en grunnstein for å øke kunnskapen om samer og for å nå målene beskrevet av kommisjonen. Det er også et potensiale i å styrke lokalhistoriens plass i undervisningen.

Sametinget mener at det er et stort potensial for å innhente mer kunnskap om, og styrke det samiske innholdet i høyere utdanninger. Dette ansvaret tilligger Kunnskapsdepartementet og de ulike universitetene og høyskolene.

Sametinget mener at kommisjonens påpekning av ulike samfunnsaktørers selvstendige ansvar for å ta et oppgjør med egen historie og praksis av fornorskningspolitikken burde inkludere en gjennomgang blant universiteter og høyskoler av samisk innhold i undervisning.

Tiltak 1.5

Følge opp funn fra evaluering av implementering av LK20s.

Sametinget mener at evaluering av implementering av Kunnskapsløftet 2020 Samisk (LK20S) vil kunne ha stor påvirkning på det videre arbeidet med LK20S.

Sametinget mener det er viktig å følge opp evalueringen og styrke det videre arbeidet med LK20S.

Tiltak 1.6

Styrke satsingen på støttemateriell, læremateriell, bøker og faglitteratur om samiske tema, også med lokal historieformidling.

Sametinget ser utfordringer i mangelfull og stereotypisk omtale av samisk språk, kultur og historie i læremidler utviklet for grunnskolen.

Sametinget ser behovet for å styrke satsingen på støttemateriell, læremidler, bøker og faglitteratur om samisk temaer i skolen rett mot både ikke-samiske og samiske elever.

Tiltak 1.7

Etablere kompetansesenteret Ofelasguovdásj ved Sáme allaskåvllå.

Sametinget mener at veiviserprogrammet etablert ved Sáme Allaskåvllå har vært en viktig bidragsyter i å formidle kunnskap om samisk språk, kultur og historie.

Sametinget mener at Ofelasguovdásj vil ivareta det samiske kompetansemiljøet som står for formidling av kunnskap og følger anbefalinger fra Sáme allaskåvllå om å etablere kompetansesenteret Ofelasguovdásj.

Tiltak 1.8

Styrke forskning og dokumentasjon av samiske språk, historie, kultur og samfunn og etablere økonomiske ordninger til dette.

Sametinget ser at det er et stort behov for å styrke forskning og dokumentasjon i det samiske samfunnet om samers egen kultur, historie, tradisjonell kunnskap og immaterielle kulturarv.

Særlig viktig er det å legge til rette for forskning og dokumentasjon av aspekter ved det samiske samfunnet som

ikke er så godt dokumentert, slik som for eksempel skoltesamisk historie.

Sametinget viser til at også samer har behov for mer kunnskap om egen kultur, historie, og fornorskning. Formidling av samisk språk, kultur og samfunnsliv retter seg derfor ikke bare mot storsamfunnet, men også mot den samiske befolkningen.

Sametinget mener de økonomiske ordningene må styrkes å sikre forskning og dokumentasjon av samisk språk, kultur og samfunn.

Tiltak 1.9

Styrke samiske museers, institusjoners og kunnskapsmiljøers kunnskapsutvikling og formidling økonomisk.

Sametinget mener at de samiske museene har en sentral rolle i å dokumentere det samiske samfunnets egen kultur, historie, tradisjonelle kunnskap og immaterielle kulturarv.

Det er viktig for Sametinget at samer er premissleverandører for kunnskap om og formidling av kunnskap og kompetanse om samiske forhold. Det impliserer blant annet at samiske institusjoner som blant annet Sáme allaskávlá og samiske museer, samiske kunstnere og forfattere skal ha en sentral plass i kunnskapsutvikling og ha en viktig rolle i formidlingen av kunnskapen – også ovenfor egen befolkning.

Sametinget ser behovet for å styrke samiske institusjoners og kunnskapsmiljøers mulighet til å bidra med kunnskap og formidling.

Sametinget mener at en styrking av samiske institusjoners kunnskapsutvikling jf tiltak 1.9, vil være en god måte å styrke urfolks kunnskapssystemer. En konsekvens av fornorskningen er mindre kjennskap til og bruken av tradisjonell kunnskap i opplæring ved skoler. Det er viktig å legge til rette for økt bruk av urfolkskunnskap i flere sektorområder. Samerådets klimarapport *Klimaendringer i Sápmi- en oversikt og veien videre* (2023) viser til at urfolks kunnskap er sentrale for å kunne møte klimaendringene, dette gjelder også blant annet i arealforvaltning.

Tiltak 1.10

Etablere et nasjonalt senter for same- og urfolksrett ved UiT Norges arktiske universitet

Sametinget ber om at det etableres et nasjonalt senter for same- og urfolksrett ved Det juridiske fakultet ved UiT Norges arktiske universitet, i tråd med de eksisterende planene til fakultets forskergruppe for same- og urfolksrett. Forskergruppen utgjør det ledende miljøet innen same- og urfolksrett i Norge, og en ytterligere satsning vil styrke forskningen og skape en bedre arena for akademisk same- og urfolksrettslig meningsutveksling, både i academia og med samfunnet for øvrig. En etablering av et nasjonalt senter vil sikre en mer samordnet forskning og målrettet formidling ut i samfunnet, noe som Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport dokumenterer et behov for.

Tiltak 1.11

Barnevennlig versjon av Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport

Sametinget ber om at det lages en barnevennlig versjon av rapporten. Rapporten består av 758 sider og det er behov for at det lages en versjon som er tilpasset med informasjon for barn. Dette kan for eksempel gjøres ved bruk av film.

Tiltak 1.12

Forskningsprogram for historie/felles samisk historisk institutt

I dag skjer forskning i samisk historie på ulike forskningsinstitusjoner. Det er behov for å ruste opp samisk historie som fagområde, ikke minst utvikle historiefaget på tvers av statsgrenser og andre administrative hindre. En måte å imøtekomme dette behovet er å utvikle et permanent grenseoverskridende samisk forskningsprogram for

historiefaget. Dette vil også innebære å opprette et felles grenseoverskridende samisk historisk institutt som koordinerer dette arbeidet.

Tiltak 1.13

Utvikling av besøks- og formidlingstilbud på Sametinget

I lys av betydningen av å formidle samisk historie og demokrati fra et samisk perspektiv, foreslås det at Sametinget settes i stand til å utvikle sitt eget "Besøks- og formidlingstilbud" i tråd med modellen som benyttes av Stortinget. Dette tiltaket har til hensikt å styrke formidlingen av samisk politisk historie og demokratiske verdier. Det er av avgjørende betydning at Sametinget tar en aktiv rolle i å formidle samisk politisk historie og demokrati, blant annet ved å belyse hvordan samepolitiske kamper og seire har påvirket demokratiets utvikling både nasjonalt og internasjonalt. Tilbudet skal være spesielt rettet mot skoler og voksenopplæring.

Sametinget støtter for øvrig Sametingsrådets forslag til innstilling.

Saken ble avsluttet 06.03.24.kl. 1820.